

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 14 april 1921 kl. 2 e. m

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 19,
i anledning av väckt motion angående utredning rörande
statens övertagande av utgifterna till löner åt lärarna
vid de till folkskoleväsendet hörande anstalterna m. m.*

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 25, har herr Johan Nilsson hemställt, att riksdagen behagade besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, dels huruvida staten bör övertaga utgifterna till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande anstalter, dels huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner böra upphöra och ingå i kontant lön.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Den i förevarande motion gjorda hemställan överensstämmer väsentligen med ett av motionären i motion nr 125 vid 1920 års riksdag framställt yrkande. Sistnämnda motion överlämnades för behandling till första kammarens första tillfälliga utskott, som i över motionen avgivet utlåtande, nr 14, anförde bland annat följande:

Utskottet.

»Det kan synas, att, såsom motionären vill göra gällande i fråga om lärarlönerna, utvecklingen tenderar till, att staten bör helt övertaga ansvaret och kostnaderna för vårt folkskoleväsende. Enligt den mening, utskottet i denna fråga företräder, är dock utvecklingen till folkskolans förstatligande endast skenbar, då ju, trots den statliga medverkan, banden mellan folkskolan och lärarkåren å ena sidan samt kommunerna å den andra icke i något principiellt avseende ändrats. Vår folkskola har behållit sin kommunala karaktär oförändrad. Dess angelägenheter skötas sålunda i första hand av kommunala organ. Lärarnas ställning i förhållande till kommunerna har icke heller rubbats genom de ökade

statsbidragen till deras avlöning — alltjämt tillsättes, övervakas och entledigas lärarpersonalen av kommunerna, som ock ansvara för dess avlöning.

Det synes vid sådant förhållande icke befogat att under hänvisning till den hittillsvarande utvecklingen hävda den meningen, att följdriktigheten kräver, att staten påtager sig alla de med folkskoleväsendet förenade kostnader och därmed följande ansvar.

Motionärens förslag, att staten måtte övertaga utgifterna för lärarlönerna, innebär till sina konsekvenser ett avsteg från den hittills strängt fasthållna principen, att lärarna vid de till folkskoleväsendet hörande läroanstalterna böra vara kommunernas tjänstemän och icke statens. Visserligen har i motionen icke uttryckligen ifrågasatts, att kommunernas nuvarande befogenheter i avseende å lärarnas tillsättning, entledigande etc. skulle upphöra med statens övertagande av lärarlönerna, och folkskolläraren bliva en statens tjänstman. Men otvivelaktigt skulle detta bliva följden, och därmed upprullas hela det tekniskt svårösta och till sina konsekvenser oöverskådligt kostsamma spørsmålet om folkskoleväsendets förstatligande.

Statens övertagande av lärarlönerna och folkskollärarkårens förstatligande skulle helt visst å de olika kommunerna återverka menligt i första hand på skolväsendet men även i fråga om andra kommunala angelägenheter. Det förtroende, som i stort sett utmärker förhållandet mellan lärare och kommun, skulle säkerligen i många fall försvinna eller minskas och intresset för skolans bästa inom kommunen slappna. Lärarens ställning i såväl disciplinärt som i ekonomiskt avseende skulle helt visst icke heller bliva så god som nu. Den av motionären eftersträfvade likheten i fråga om storleken av lärarlönerna skulle måhända till en viss grad uppnås, men i så fall troligtvis därigenom, att de särskilda kommunala tilläggen i stor utsträckning bleve indragna. Det är att märka, att dessa och andra olägenheter från såväl skolväsendets som från kommunernas och lärarnas synpunkter icke skulle uppvägas av särdeles betydande ekonomiska fördelar för kommunerna. Det må nämligen ihågkommas, att det icke är läraravlöningsarna, som i mera betydande grad tynga den kommunala budgeten.

Motionären har jämväl yrkat på, att de till folkskollärarna hittills utgående naturaförmånerna böra upphöra och ingå i den kontanta lönen liksom för tjänstemän i allmänhet. Utskottet kan icke anse detta förslag praktiskt. För lärarkåren skulle dess genomförande helt säkert ställa sig ekonomiskt ofördelaktigt utan att lämna kommunerna eller staten några motsvarande fördelar. Särskilt för staten skulle det helt visst bliva synnerligen kostsamt, om den skulle övertaga kommunernas skyldigheter i förevarande avseende. Och för att locka sökande till lediga svårbesatta tjänster torde kommunerna eller staten måhända ändock icke komma ifrån nödvändigheten att bygga särskilda boningshus för lärarpersonalen.»

Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan, att motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda. I avgiven reservation hade tre av utskottets ledamöter tillstyrkt bifall till motionen. Första kammaren biföll enellertid utskottets förslag med 49 röster mot 42.

De skäl för avslagsyrkande å den vid 1920 års riksdag väckta motionen, som då av utskottet förebragtes, synas alltjämt äga giltighet.

Utskottet anser sig därför även till det i nu förevarande motion framställda yrkandet såväl i vad detsamma angår statens övertagande av den kontanta läraravlöningen som i fråga om naturaförmånernas ersättande med kontant lön böra intaga samma ståndpunkt som vid 1920 års riksdag. Av den i nu förevarande motion förebragta motiveringen, däri motionären alternativt ifrågasätter naturaförmånernas bibehållande å landsbygden men ingående i den kontanta lönen i städer och industrisambällen, föranledes utskottet till det uttalandet, att det synes utskottet lämpligt, att enhetligheten uti ifrågavarande avseende alltjämt bibehålles.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 april 1921.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Lundberg, Carlsson, friherre Barnekow, Grevesmühl, Strutz* och *Johansson* i Tväråselet.

Reservation

av herr *Lundberg*.
